

Інформаційна довідка щодо порядку здійснення обов'язкового державного страхування життя і здоров'я суддів*

Вступ.

Страховання, як і будь-який вид діяльності, потребує структурної упорядкованості та належного законодавчого регулювання, без якого неможливо ефективно виконувати страхові функції та чітко розмежовувати два основних види страхування ризиків, пов'язаних із життям і здоров'ям людини, а саме: соціального та цивільного особистого страхування.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування має низку особливостей, які характеризують його правову природу та істотно відрізняють від цивільно-правового договору страхування життя і здоров'я людини. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування за своїм характером є імперативним, умови участі в ньому визначаються законом і не можуть бути змінені угодою сторін. Незважаючи на те, що особисте страхування здійснюється на підставі договору страхування, який укладається відповідно до норм цивільного законодавства, зокрема Закону України від 7 березня 1996 р. «Про страхування» (у редакції Закону від 4 жовтня 2001 р.), його обов'язкова форма наближена за змістом і метою до соціального страхування. Окрім того, в Україні особисте страхування застосовується для організації страхового захисту окремих категорій працівників або видів професійної діяльності на випадок виникнення подій, що відображаються на житті, здоров'ї та працездатності осіб, та має місце одночасно із загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Основна частина.

У концептуальному плані, способи організації захисту певних категорій працівників під час здійснення ними професійних функцій (наприклад, водіїв, журналістів) або визначення певного виду професійної діяльності (наприклад, медичних та фармацевтичних працівників, працівників ДСНС) встановлює держава, зважаючи на ступінь ризику такої діяльності. Одним із способів розмежування в законодавстві соціального страхування та обов'язкового особистого страхування є термінологія. У разі застосування в нормі поняття «страхування життя і здоров'я» – ідеться про цивільне особисте страхування. Варто зазначити, що відповідно до законодавства механізм саме цього виду страхування передбачався і застосовувався для забезпечення захисту суддів до 2010 року (постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 1994 р. № 89). Стаття 141 прийнятого в 2016 році Закону України «Про судоустрій і статус суддів» містить некоректно сформульовані назву і зміст норми, які потребують удосконалення та приведення у відповідність із загальними принципами соціального страхування або нормами цивільного законодавства.

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 21 вересня 2022 року № 2620-ІХ Фонд соціального страхування України та управління його виконавчої дирекції припинили діяльність, а функції у сфері загальнообов'язкового

державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, з 01.01.2023 р. виконують Пенсійний фонд України та його територіальні органи. Через такі організаційно-правові зміни виникла необхідність внесення відповідних змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Розроблений Кабінетом Міністрів України законопроект «Про внесення зміни до статті 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо соціального страхування» (реєстр. № 9634 від 21.08.2023 р.) спрямований на реалізацію положень Закону № 2620-IX.

Законопроект не суперечить Конституції України, законам та міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Проектом пропонується внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які передбачають, що обов'язкове державне соціальне страхування життя і здоров'я суддів здійснюється відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». У цілому, такі зміни носять техніко-юридичний характер, обумовлений реформуванням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, тому з погляду мети прийняття законопроекту, його положення не викликають заперечень. Однак вони не знімають концептуального питання щодо організації обов'язкового страхування життя і здоров'я суддів відповідно до виду страхування, необхідності з'ясування цього виду страхування (обов'язкове особисте страхування або загальнообов'язкове державне соціальне страхування). Запропоновані зміни в частині доповнення відповідної норми словом «соціальний» не змінюють ситуації та навіть створюють невідповідність термінології, яка застосовується в законодавстві про соціальне страхування.

Висновки.

Відповідно до частини другої статті 4 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зміни до цього Закону можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Таким чином, проект закону «Про внесення зміни до статті 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо соціального страхування» відповідає вимогам Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо порядку внесення до нього змін і не містить суттєвих ризиків його прийняття з урахуванням практики організації страхування життя і здоров'я суддів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*